Jak przeprowadzić cykl – wskazówki dla nauczyciela

Przygotowanie

- Wydrukuj dla każdego ucznia karty pracy 1–5, na lekcję 5 – kartki kontrolne (dodatek). Na lekcję 3 przygotuj sześć dużych arkuszy papieru i poproś uczniów o przyniesienie lektur.
- Cykl zakłada, że klasa omówiła lektury obowiązkowe klas 7–8: „Opowieść wigilijną", „Zemstę", „Balladynę", „Dziady" cz. II, „Kamienie na szaniec" i „Mały Książę". Wszystkie teksty na kartach są własne; z utworów chronionych prawem autorskim nie cytujemy.
- Cechy przemówienia (dodatek do lekcji 2) i kryteria oceniania (dodatek do lekcji 1) warto powiesić w klasie na czas cyklu.

Przebieg cyklu

- Lekcja 1 – czytanie tematu i zasady oceniania; lekcja 2 – cechy przemówienia; lekcja 3 – bank przykładów z lektur; lekcja 4 – plan, hierarchia argumentów, kontrargument; lekcja 5 – pisanie i ocena koleżeńska.
- Bank przykładów z lekcji 3 zostaw na ścianie – uczniowie korzystają z niego na lekcjach 4–5 i na sprawdzianie.
- Sprawdzian (45 minut) przeprowadź po lekcji 5. Teksty i tematy sprawdzianu nie pojawiają się na lekcjach.

Ocenianie

- Sprawdzian w grupach A i B sprawdza: rozpoznawanie cech przemówienia, rozpoznawanie formy w temacie, zasady oceniania, przekształcanie zdania rozprawki w zdanie przemówienia, kontrargument i fragment przemówienia (6 pkt).
- Fragment przemówienia oceniaj według kryteriów w kluczu (własne, wzorowane na egzaminie). Pełne wypracowania uczniów sprawdzaj według kryteriów egzaminu (dodatek do lekcji 1): zaznacz zwrot do adresata i cechy przemówienia, policz błędy i dopisz dwa zdania – co działa, co poprawić najpierw.
- W ocenie stanowiska ucznia liczy się uzasadnienie, nie to, czy zgadza się z nauczycielem.

PIERWSZA ŁAWKA

LEKCJA 1 Z 5 · ROZPRAWKA I PRZEMÓWIENIE NA EGZAMINIE – CYKL LEKCJI DLA KLASY 8

Czytam temat jak egzaminator – forma, polecenie i lektura

Lekcja 1 z 5. **Pytanie lekcji:** Jak przeczytać temat, żeby nie stracić punktów już na starcie? Uczniowie znają z klasy 7 budowę rozprawki (teza, argument, przykład, wniosek). W klasie 8 dochodzi przemówienie – druga forma tematu argumentacyjnego.

Przedmiot	Język polski
Klasa	klasa 8
Cykl	Rozprawka i przemówienie na egzaminie – cykl lekcji dla klasy 8 – lekcja 1 z 5
Temat lekcji	**Czytam temat jak egzaminator – forma, polecenie i lektura**
Czas	45 minut
Metody	analiza tematów, rozmowa kierowana, praca z tekstem, karteczka na wyjście
Formy pracy	praca z całą klasą, praca w parach, praca indywidualna
Środki dydaktyczne	karta pracy 1, kryteria oceniania wypracowania (dodatek do lekcji), zakreślacze w dwóch kolorach

Cel ogólny

Analizowanie tematu wypracowania argumentacyjnego i rozpoznawanie wszystkich elementów polecenia.

Cele operacyjne – uczeń po lekcji:

- Uczeń wskazuje w temacie formę wypowiedzi i wszystkie elementy polecenia.
- Uczeń wymienia sytuacje, w których wypracowanie dostaje 0 pkt.
- Uczeń odróżnia temat rozprawki od tematu przemówienia.
- Uczeń formułuje tezę zgodną z tematem.

Cele w języku ucznia

- Nauczysz się rozkładać temat na elementy polecenia.
- Dowiesz się, za co na egzaminie można stracić wszystkie punkty.
- Zapiszesz tezę, która odpowiada na temat.

Wymagania z podstawy programowej

- **III.2.1** – tworzy spójne wypowiedzi w formach gatunkowych: recenzja, rozprawka, podanie, CV, list motywacyjny, przemówienie, wywiad
- **III.1.4** – wykorzystuje znajomość zasad tworzenia tezy i hipotezy oraz argumentów przy tworzeniu rozprawki oraz innych tekstów argumentacyjnych
- **III.1.2** – gromadzi i porządkuje materiał rzeczowy potrzebny do tworzenia wypowiedzi; redaguje plan kompozycyjny własnej wypowiedzi

Źródło: podstawa programowa z 2017 r. w brzmieniu z 2024 r. (Dz.U. 2024 poz. 996) – obowiązuje w klasach 5–8 w roku szkolnym 2026/2027.

Kryteria sukcesu

- Potrafię podkreślić w temacie formę i elementy polecenia.
- Potrafię wymienić trzy sytuacje, w których praca dostaje 0 pkt.
- Potrafię zapisać tezę zgodną z tematem.
- Potrafię wyjaśnić, czym temat przemówienia różni się od tematu rozprawki.

PIERWSZA ŁAWKA

Kryteria oceniania wypracowania na egzaminie ósmoklasisty – omówienie dla nauczyciela

Kryteria oceniania wypracowania na egzaminie ósmoklasisty (razem 20 pkt) – omówienie na podstawie zasad oceniania CKE z 2026 r.:

- **Realizacja tematu (0–2)** – forma zgodna z poleceniem, wszystkie elementy polecenia, cała praca na temat. **0 pkt w tym kryterium = 0 pkt za całą pracę.**
- **Elementy retoryczne (0–5)** – argumentacja pogłębiona, argumenty (np. odwołujące się do faktów, logiki, emocji) poparte przykładami, przemyślana hierarchia argumentów.
- **Kompetencje literackie i kulturowe (0–2)** – funkcjonalne wykorzystanie lektury obowiązkowej (i innego utworu, jeśli temat tego wymaga), poprawność rzeczowa.
- **Kompozycja (0–2)**, **styl (0–2)**, **język (0–4)**, **ortografia (0–2)**, **interpunkcja (0–1)**.

Zero punktów za całą pracę: brak odwołania do treści lektury obowiązkowej, forma niezgodna z poleceniem, praca w całości nie na temat, brak rozwinięcia, praca nieczytelna. **180 wyrazów lub mniej** – ocena tylko w kryteriach 1–3. Wymagane minimum to 200 wyrazów.

Przebieg lekcji

Czas	Faza	Co robi nauczyciel	Co robią uczniowie
0–6 min	Wejście: 0 punktów za dobrą pracę?	• Mówi: „Uczeń napisał piękną, długą rozprawkę. Dostał 0 punktów. Co mogło się stać?”. Zapisuje propozycje na tablicy. • Podaje temat i pytanie lekcji: „Jak przeczytać temat, żeby nie stracić punktów już na starcie?”.	• Zgadują, np. „pisał nie na temat”, „miało być przemówienie”, „nie było lektury”. • Zapisują temat i pytanie lekcji.
6–18 min	Rozkładamy temat na części	• Poleca przeczytać dwa tematy (zadanie 1). Pokazuje, jak zakreślić: na żółto – formę, na zielono – pozostałe elementy polecenia (problem, lektura obowiązkowa, inny utwór, liczba wyrazów). • Pyta: „Czym różnią się te tematy? Do kogo mówi autor przemówienia?”.	• Zakreślają elementy tematów. • Odpowiadają: w temacie 1 – rozprawka i rozważanie problemu, w temacie 2 – przemówienie, które ma przekonać rówieśników. • Zauważają, że w obu tematach trzeba odwołać się do lektury obowiązkowej i innego utworu literackiego.
18–28 min	Kiedy praca dostaje zero?	• Omawia kryteria oceniania (dodatek): 20 pkt, minimum 200 wyrazów, sytuacje, w których praca dostaje 0 pkt. • Poleca wykonać zadania 2–3.	• Notują sytuacje, w których praca dostaje 0 pkt: brak lektury obowiązkowej, forma niezgodna z poleceniem, praca nie na temat, brak rozwinięcia.

			• Oceniają prawdziwość zdań o zasadach oceniania (zadanie 3).
28–40 min	Teza zgodna z tematem	• Pyta: „Jak zacząć wypracowanie na temat 2, żeby od razu było widać, że to przemówienie na temat?”. Poleca wykonać zadania 4–5.	• Zapisują tezy, np. „Uważam, że warto zmieniać swoje postępowanie, gdy zrozumiemy, że kogoś skrzywdziliśmy” (temat 1) albo „Drodzy Koledzy! Chcę Was przekonać, że prawdziwa przyjaźń wymaga poświęcenia” (temat 2). • Sprawdzają w parach, czy teza odpowiada na temat, a nie na inne pytanie.
40–45 min	Podsumowanie i karteczka na wyjście	• Wraca do pytania lekcji. Prosi o zapisanie na kartce trzech rzeczy, które trzeba sprawdzić w temacie przed pisaniem.	• Zapisują, np. „forma, lektura obowiązkowa i inny utwór, co mam udowodnić”. • Oddają kartki.

Typowe trudności uczniów

- Uczniowie zapamiętują tylko problem, a pomijają formę. Reakcja: zacznij zawsze od pytania „Jaką formę mam napisać?” i zakreśl ją w temacie.
- Uczniowie piszą tezę na inny temat („Przyjaźń jest ważna”). Reakcja: poproś o przeczytanie tematu i tezy jedno po drugim – teza ma powtarzać kluczowe słowa tematu („przyjaźń wymaga poświęcenia”).
- Uczniowie uważają, że wystarczy wymienić tytuł lektury. Reakcja: samo przywołanie tytułu lub imienia bohatera nie jest odwołaniem do treści – trzeba opisać zdarzenie.

Ewaluacja lekcji

- Karteczka na wyjście: ilu uczniów wymieniło formę, lekturę i problem?
- Zadanie 4: czy tezy odpowiadają na temat?
- Zadanie 3: czy uczniowie znają sytuacje, w których praca dostaje 0 pkt?

Karta pracy do lekcji 1

Czytam temat jak egzaminator – forma, polecenie i lektura

200 wyrazów

14 pkt RAZEM

Imię i nazwisko ..... Data ..... Wynik: ..... / 14 pkt

200 wyrazów

Pamiętaj: Podkreśl w temacie formę i każdy element polecenia, zanim zaczniesz pisać.

1 Przeczytaj dwa tematy wypracowań i wykonaj zadania. ___ / 5 pkt

Dwa tematy

Temat 1. Napisz rozprawkę, w której rozważysz, czy warto zmieniać swoje postępowanie. W argumentacji odwołaj się do wybranej lektury obowiązkowej oraz do innego utworu literackiego. Twoja praca powinna liczyć co najmniej 200 wyrazów.

Temat 2. Napisz przemówienie, w którym przekonasz rówieśników, że prawdziwa przyjaźń wymaga poświęcenia. W argumentacji odwołaj się do wybranej lektury obowiązkowej oraz do innego utworu literackiego. Twoja praca powinna liczyć co najmniej 200 wyrazów.

Tekst własny autorów materiału

1.1 Wpisz do tabeli elementy obu tematów. ___ / 4 pkt

rozprawka przemówienie czy warto zmieniać swoje postępowanie prawdziwa przyjaźń wymaga poświęcenia

forma	co trzeba udowodnić albo rozważyć

1.2 Który element występuje w **obu** tematach? ___ / 1 pkt

A. opis przeżyć wewnętrznych

B. zwrot do rówieśników

C. dialog bohaterów

D. odwołanie do lektury obowiązkowej i innego utworu literackiego

LEKCJA 2 Z 5 · ROZPRAWKA I PRZEMÓWIENIE NA EGZAMINIE – CYKL LEKCJI DLA KLASY 8

Od rozprawki do przemówienia – po czym egzaminator pozna przemówienie?

Lekcja 2 z 5. **Pytanie lekcji:** Po czym egzaminator pozna przemówienie? Uczniowie znają budowę akapitu argumentacyjnego z klasy 7. Na tej lekcji uczą się nadawać mu formę przemówienia.

Przedmiot	Język polski
Klasa	klasa 8
Cykl	Rozprawka i przemówienie na egzaminie – cykl lekcji dla klasy 8 – lekcja 2 z 5
Temat lekcji	**Od rozprawki do przemówienia – po czym egzaminator pozna przemówienie?**
Czas	45 minut
Metody	porównywanie tekstów, praca z tekstem, przekształcanie tekstu, głośne odczytanie przemówienia
Formy pracy	praca z całą klasą, praca w parach, praca indywidualna
Środki dydaktyczne	karta pracy 2, cechy przemówienia według zasad oceniania (dodatek do lekcji), zakreślacze w trzech kolorach

Cel ogólny

Rozpoznawanie cech przemówienia i przekształcanie akapitu rozprawki w akapit przemówienia.

PIERWSZA ŁAWKA

Cele operacyjne – uczeń po lekcji:

- Uczeń wymienia cechy przemówienia zgodne z zasadami oceniania egzaminu.
- Uczeń wskazuje w akapicie zwrot do adresata i co najmniej dwie różne cechy przemówienia.
- Uczeń przekształca akapit rozprawki w akapit przemówienia.
- Uczeń odróżnia przemówienie od rozprawki z dopisanym zwrotem we wstępie.

Cele w języku ucznia

- Poznasz cechy, po których egzaminator rozpozna przemówienie.
- Przekształcisz akapit rozprawki w akapit przemówienia.
- Dowiesz się, dlaczego sam zwrot „Drodzy Koledzy!" nie wystarcza.

Wymagania z podstawy programowej

- **III.2.1** – tworzy spójne wypowiedzi w formach gatunkowych: recenzja, rozprawka, podanie, CV, list motywacyjny, przemówienie, wywiad
- **III.1.1** – funkcjonalnie wykorzystuje środki retoryczne oraz rozumie ich oddziaływanie na odbiorcę
- **III.1.3** – tworzy wypowiedź, stosując odpowiednią dla danej formy gatunkowej kompozycję oraz zasady spójności językowej między akapitami; rozumie rolę akapitów jako spójnych całości myślowych w tworzeniu wypowiedzi pisemnych

Źródło: podstawa programowa z 2017 r. w brzmieniu z 2024 r. (Dz.U. 2024 poz. 996) – obowiązuje w klasach 5–8 w roku szkolnym 2026/2027.

Kryteria sukcesu

- Potrafię wymienić cechy przemówienia, za które egzaminator przyznaje punkty.
- Potrafię zaznaczyć w tekście cechy przemówienia.
- Potrafię przekształcić akapit rozprawki w akapit przemówienia.
- Potrafię wyjaśnić, dlaczego cechy przemówienia muszą być w całym tekście.

PIERWSZA ŁAWKA

18–33 min	Przekształcamy akapit	• Poleca wykonać zadanie 3: przekształcić podany akapit rozprawki o „Latarniku” w akapit przemówienia z co najmniej dwiema różnymi cechami. • Chodzi między ławkami i pyta: „Które cechy już masz? Czy zwracasz się do słuchaczy także w środku akapitu?”.	• Przekształcają akapit, np. „Pomyślcie o Skawińskim z »Latarnika« Henryka Sienkiewicza! Czy wiecie, co poczuł, gdy po latach tułaczki dostał polską książkę? Zaczytał się w »Panu Tadeuszu« i zapomniał zapalić latarnię…”. • Odczytują akapity, klasa liczy cechy przemówienia.
33–40 min	Przemówienie czy przebrana rozprawka?	• Wyjaśnia częsty błąd: zwrot tylko we wstępie i apel tylko w zakończeniu, a rozwinięcie jak w rozprawce. Poleca wykonać zadanie 4.	• Oceniają prawdziwość zdań o cechach przemówienia. • Mówią, jak poprawić „przebraną rozprawkę”: dodać zwroty i pytania do słuchaczy w każdym akapicie.
40–45 min	Podsumowanie	• Wraca do pytania lekcji. Prosi, by każdy zapisał z pamięci, czego potrzeba na 2 pkt: zwrot do adresata i dwie cechy przemówienia.	• Zapisują, np. „zwrot do adresata; pytanie retoryczne, tryb rozkazujący”. • Czytają zapis sąsiadowi.

Typowe trudności uczniów

- Uczniowie dopisują zwrot do słuchaczy tylko we wstępie. Reakcja: cechy przemówienia mają być w całym tekście – w każdym akapicie dodaj co najmniej jedno pytanie albo zwrot do słuchaczy.
- Uczniowie przesadzają z wykrzyknikami i tracą rzeczowość. Reakcja: przemówienie nadal ma tezę, argumenty i przykłady – środki retoryczne mają wzmacniać argumenty, a nie je zastępować.
- Uczniowie piszą zwrot do jednej osoby („Drogi Kolego!”), choć temat każe zwracać się do rówieśników. Reakcja: sprawdź w temacie, kto jest adresatem.

Ewaluacja lekcji

- Zadanie 2: czy uczniowie wskazali co najmniej dwie różne cechy przemówienia?
- Zadanie 3: czy przekształcony akapit ma zwrot do adresata i dwie cechy, a przy tym zachowuje argument i przykład?
- Podsumowanie: czy uczniowie wiedzą, czego potrzeba na 2 pkt za realizację tematu?

PIERWSZA ŁAWKA

Karta pracy do lekcji 2

Od rozprawki do przemówienia – po czym egzaminator pozna przemówienie?

11 pkt RAZEM

Imię i nazwisko ..... Data ..... Wynik: ..... / 11 pkt

Pamiętaj: Zwrot do słuchaczy i co najmniej dwie inne cechy – w całym tekście.

1 Przeczytaj dwa akapity i wykonaj zadania. ___ / 4 pkt

Ten sam przykład w rozprawce i w przemówieniu

Akapit rozprawki. Po drugie, przyznanie się do błędu pozwala zacząć od nowa. Świadczy o tym „Opowieść wigilijna" Charlesa Dickensa. Ebenezer Scrooge przez lata był skąpy i nieczuły, ale po nocy spędzonej z duchami zrozumiał, jak bardzo krzywdził innych. Rano posłał indyka rodzinie swojego pracownika, Boba Cratchita, a nazajutrz podniósł mu pensję. Wynika z tego, że uznanie własnej winy jest pierwszym krokiem do przemiany.

Akapit przemówienia. Drodzy Koledzy i Koleżanki! Czy myślicie, że na zmianę bywa za późno? Przypomnijcie sobie Ebenezera Scrooge'a z „Opowieści wigilijnej" Charlesa Dickensa. Ten skąpy, zimny człowiek po jednej nocy z duchami zrozumiał, jak bardzo krzywdził innych. Rano posłał indyka rodzinie Boba Cratchita, a nazajutrz podniósł mu pensję. Skoro on – stary i zgorzkniały – potrafił się zmienić, to my, młodzi, tym bardziej możemy to zrobić! Nie czekajmy na duchy – zacznijmy od dziś!

Tekst własny autorów materiału

1.1 Wypisz z akapitu przemówienia zwrot do adresata. ___ / 1 pkt

1.2 Przyporządkuj fragmenty akapitu przemówienia do cech. Wpisz je do tabeli. ___ / 3 pkt

Czy myślicie, że na zmianę bywa za późno? Przypomnijcie sobie
my, młodzi, tym bardziej możemy

pytanie retoryczne	tryb rozkazujący	1. osoba liczby mnogiej

2 **Przekształć akapit rozprawki w akapit przemówienia do rówieśników. Zachowaj argument i przykład. Użyj zwrotu do adresata i co najmniej dwóch różnych cech przemówienia.**

___ / 3 pkt

Akapit rozprawki: Tęsknota za ojczyzną może być silniejsza niż obowiązek. Świadczy o tym „Latarnik" Henryka Sienkiewicza. Skawiński, który po latach tułaczki został latarnikiem, dostał paczkę polskich książek. Zaczytał się w „Panu Tadeuszu" i zapomniał zapalić latarnię, przez co stracił posadę. Wynika z tego, że miłość do ojczyzny zostaje w człowieku na zawsze.

3 **Oceń prawdziwość stwierdzeń. Wybierz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.**

___ / 3 pkt

1. Bez bezpośredniego zwrotu do adresata praca nie dostanie 2 pkt za realizację tematu przemówienia.	P	F
2. Wystarczy, że cechy przemówienia pojawią się tylko w ostatnim zdaniu.	P	F
3. Tryb rozkazujący (np. „pomyślcie") jest jedną z cech przemówienia.	P	F

4 **Które zdanie zawiera zjednywanie przychylności słuchaczy?**

___ / 1 pkt

A. Rozprawka powinna mieć co najmniej 200 wyrazów.

B. Wiem, że wielu z Was myśli podobnie jak ja.

C. Scrooge był skąpym kupcem.

D. Akcja pod Arsenałem odbyła się w Warszawie.

PIERWSZA ŁAWKA

Cechy przemówienia i kryteria – przypomnienie

Kiedy praca jest przemówieniem? (zasady oceniania CKE, kryterium 1 – realizacja tematu)

Najważniejsza cecha: **(a) bezpośredni zwrot do adresata** (np. „Drodzy Koledzy!”, „Szanowni Państwo!”). Na 2 pkt w kryterium 1 potrzebny jest zwrot do adresata i **co najmniej dwie różne cechy** spośród:

- **(b)** środki retoryczne, takie jak pytania retoryczne, powtórzenia, porównania czy wyrazy oceniające;
- **(c)** tryb rozkazujący – np. „pomyślcie”, „zastanówcie się”;
- **(d)** czasowniki w 1. i 2. osobie liczby mnogiej – np. „wiemy”, „pamiętacie”;
- **(e)** zaimki 1. i 2. osoby liczby mnogiej – np. „my”, „wy”, „nasz”, „wasz”;
- **(f)** zjednywanie przychylności słuchaczy – np. „Wiem, że wielu z Was myśli podobnie”.

1 pkt: zwrot do adresata i jedna cecha albo dwie cechy bez zwrotu, albo sam zwrot. Forma niezgodna z poleceniem (np. rozprawka zamiast przemówienia) – 0 pkt w kryterium 1, czyli 0 pkt za całą pracę. Cechy przemówienia powinny być widoczne w całym tekście, nie tylko we wstępie i zakończeniu – sprawozdania CKE wskazują, że to częsty błąd.

Typowa budowa przemówienia: zwrot do słuchaczy – teza – argumenty z przykładami – apel – podziękowanie za uwagę.

Podgląd • Pierwsza Ławka

CO JESZCZE JEST W ŚRODKU

Rozprawka i przemówienie na egzaminie – cykl 5 lekcji: scenariusze, karty pracy, sprawdzian, powtórka, klasa 8

Podgląd pokazał 12 z 41 stron. Pełna wersja: 41 stron A4, PDF do druku i DOCX do edycji.

- plan cyklu i wskazówki dla nauczyciela: jak przygotować i przeprowadzić lekcje oraz jak oceniać
- Lekcja 1 (45 min): Czytam temat jak egzaminator – forma, polecenie i lektura – pełny scenariusz (cele, wymagania z podstawy programowej, kryteria sukcesu, przebieg minuta po minuci
- Lekcja 2 (45 min): Od rozprawki do przemówienia – po czym egzaminator pozna przemówienie? – pełny scenariusz (cele, wymagania z podstawy programowej, kryteria sukcesu, przebieg min
- Lekcja 3 (45 min): Lektura jako dowód – bank przykładów z lektur obowiązkowych – pełny scenariusz (cele, wymagania z podstawy programowej, kryteria sukcesu, przebieg minuta po minu
- Lekcja 4 (45 min): Plan, hierarchia argumentów i kontrargument – pełny scenariusz (cele, wymagania z podstawy programowej, kryteria sukcesu, przebieg minuta po minucie) i karta pra
- Lekcja 5 (45 min): Piszę i sprawdzam – wypracowanie według kryteriów egzaminu – pełny scenariusz (cele, wymagania z podstawy programowej, kryteria sukcesu, przebieg minuta po minuc
- sprawdzian w dwóch grupach (A i B, po 20 pkt) oraz klucz odpowiedzi i zasady oceniania do wszystkich kart.

Kup pełną wersję – plik od razu na e-mail

pierwszalawka.pl/material/cykl-lekcji-jezyk-polski-rozprawka-i-przemowienie-na-egzaminie-klasa-8